

GENÇLERDEKİ SİGARA KULLANMA DAVRANIŞINDA ANNE BABA TUTUMUNUN VE SOSYO-KÜLTÜREL DÜZEYİN ETKİSİ

Dr. Hasan HERKEN, Dr. İshak ÖZKAN, Dr. Nazmiye KAYA,
Dr. Metin TURAN, Dr. Rüstem AŞKIN

Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri A.B.D. KONYA

SUMMARY

Objective: *Cigarette is very important psycho-social problem not only influencing the individual using it but also all the society in this study we aimed to find the affect of parents social and cultural level on the behavior of using cigarette by young people.*

Method: *This study was done among 1559 students between 12-21 ages in secondary, high schools, apprentice education centers in Konya center. Parent attitude scale and a questionnaire including the questions of parental characteristics and parental cigarette using behavior. Data were analyzed by using chi-square, t-test and one way ANOVA in SPSS for windows 5.0. program.*

Results: *The average points of parental attitude scale of young's using cigarette (164,69±15,66-163,66±16,33) are found significantly lower than the average points of parental attitude scale of young's not using cigarette (171,40±15,44 -170,37±15,73) (p<0,0001). It was found that the proportion of cigarette using increases while parental attitude scale points are showing tendency to authority side (p<0,001).*

The important variable increasing girls cigarette using is found as mother's marriage more than once(p<0,001).There was no significant relation between parents job, education, income level and young's cigarette using(p>0,05).

Conclusion: *Results made us thought that in cigarette using of young's, parental authority is effective rather than family's social, economic, cultural position. For this reason, it may be more suitable for prevention programs if the study directed to parents is given priority.*

ÖZET

Amaç: Sigara, sadece kullanan bireyi değil, toplumun tamamını etkileyen, çok önemli bir psikososyal sorundur. Çalışmamızda, gençlerin sigara kullanma davranışında, anne babaların ve ailenin sosyal ve kültürel düzeylerinin etkisini araştırmayı amaçladık.

Yöntem: Çalışmaya Konya il merkezindeki, ortaokul, lise, yüksekokul ve çıraklık eğitim merkezlerinde öğrenim gören 12-21 yaşları arasındaki 1559 öğrenci alındı. Anne Baba Tutum Ölçeği ve ailesel özellikleri ve ailede sigara davranışını sorgulayan form uygulandı. Veriler, SPSS for Windows 5.0 programında χ^2 , t testi ve tek yönlü varyans analizi ile değerlendirildi.

Bulgular: Sigara kullanan öğrencilerin Anne Baba Tutum Ölçeği puanı ortalamaları (164.69 ± 15.66 - $163.66 \pm 16 \pm 33$), sigara kullanmayan öğrencilerin Anne Baba Tutum Ölçeği puan ortalamalarına göre (171.40 ± 15.44 - 170.37 ± 15.73) anlamlı ölçüde daha düşük bulundu ($p < 0.001$). Anne Baba Tutum Ölçeği puanları, otoriter yöne doğru kaydıkça, sigara içme oranında artış bulundu ($p < 0.001$). Kızların sigara kullanmasını artıran önemli değişken olarak annenin birden fazla evlilik yapması bulundu ($p < 0.001$). Anne babanın işi, eğitimi, ailenin gelir düzeyi ile çocukların sigara kullanması arasında anlamlı ilişki bulunmadı ($p > 0.05$).

Sonuç: Bulgularımız, gençlerde sigara içme davranışında ailenin sosyal, ekonomik ve kültürel durumundan çok, anne babanın otoriter tutumunun etkili olduğunu düşündürmektedir. Bu nedenle, önleme programlarında anne babalara yönelik çalışmanın öncelik taşıması daha uygun olabilir.

GİRİŞ

Sigara alışkanlığı, toplumun hemen bütününe ilgilendiren önemli psikososyal sorunlardandır; alışkanlık yapıcı maddelerin başında gelir. Sigara alışkanlığının zararı, sadece kullananı değil, çevredeki kullanmayan bireyleri de etkiler.

İnsan yaşamında, doğumdan önce başlayan ve hayatın sonuna kadar etkisini sürdüren bir kurum olarak aile, fizyolojik olduğu kadar, ekonomik kültürel ve toplumsal yönleriyle de kişinin ruhsal gelişimini, davranışlarını biçimlendirip, yönlendirir (1). Aile, çocuğun ruhsal gelişiminde, tartışmasız en önemli ortam ve en önemli toplumsal kurumdur (2). Hatalı anne Baba Tutumu ve bozuk aile yapısı, sağlıksız bir gelişimin ve uyumsuzlukların başlıca kaynağı olabilir. Anne baba, kimi zaman çocuğa çok şey vererek onun kendi gelişimine yön vermesini engeller; kimi zaman da çok az şey vererek ona gerekli desteği sağlayamaz ve uygunsuz davranış örüntülerinin gelişimine neden olur (3).

Anne Baba Tutumları, sevgi, hoşgörü ve kabul etmeyi içine alan “demokratik tutum” ve sevginin gösterilmediği hoşgörünün olmadığı, reddetmeyi içine alan otoriter tutum olmak üzere iki genel başlıkta toplanır. Demokratik anne baba, çocuğun arzu ve ihtiyaçlarına karşı ilgilidir; çocuğun davranışlarını ilgi ve anlayışla izler; onun iradesine ve sağlıklı uyumuna değer verir; yaşına göre kendisi ile ilgili bazı kararlar almaya teşvik eder. Bu tutumdaki anne babalar, önemli konularda alınan kararların nedenlerini çocuklarıyla tartışır; onların görüşlerine değer verir; dil alışverişine olanak sağlar; hemen her konuda çocuğa iyi bir rehber olmaya çalışır (4).

Otoriter anne baba ise, çocuğuna olan sevgisini bile, çocuk istenilen şekilde davrandıkça (şartlı) gösterir. Sevgiyi bir pekiştirici olarak kullanır. Anne babanın aşırı koruması, çocuğa gerekenden fazla kontrol ve özen göstermesi sonucu, çocuk, diğer kimselere bağımlı, özgüveni olmayan bir birey olarak yetişir (5). Sık görülen olumsuz anne Baba Tutumlarından biri de, aynı davranışa farklı zamanlarda farklı tepkilerin gösterilmesidir.

Araştırmalar, anne babasını otoriter olarak algılayan çocukların, demokratik olarak algılayanlardan, kendini suçlama ve saldırganlık düzeylerinin daha yüksek olduğunu (6); demokratik tutumun yüksek benlik saygısı ile, ilgisiz ve otoriter tutumun da düşük benlik saygısı ile ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (7). Otoriter tutumun benimsendiği evlerdeki çocuklarda, kavgacılık, işbirliğine yanaşmama, engel olunamayan ve tekrarlayıcı saygısız davranışlar tespit edilmiştir (8).

Birey, gelişim süreci içinde ortalama 15 yaş dolaylarında, bağımsızlaşma eğilimi göstermeye başlar (9). Bu dönemde, bireyde toplumsal kimliğini kazanma, yetişkin insan gibi olma ve toplumda rol alma arzusu çok fazladır (3).

Sigara kullanma davranışında ailenin rolü üzerine çok sayıda araştırma yapılmıştır. Aile, gencin bağımsızlaşma eğilimlerine karşı bir tutum sergilerse, bireyde büyüdüğünü ispatlama veya çocuk gibi davranılmasına değişik tepkilerden biri olarak, sigara kullanma davranışı görülebilir. Bu yolun seçilmesinin önemli bir sebebi de, sigaranın yetişkin davranışı olarak sunulmasıdır. Gençlerin sigaraya başlamalarının bir başka nedeni olarak, sigara kullanımının, otoriteye başkaldırı sembolü olarak algılanması öne sürülmektedir (9).

Anne babanın demokrat tutumda olması, çocukların benlik saygısını yükseltmektedir (4); yüksek benlik saygısı da, bireyi kötü alışkanlıklardan koruyucu özellik taşımaktadır (10). Anne baba veya kardeşleri sigara kullanan bireylerin, diğer bireylere oranla çok daha yüksek oranda sigara kullandıkları bildirilmektedir (11,12). Gençlerde, sigara kullanan ebeveyn ya da kardeşe karşı duyulan hayranlık hissi sonucunda gelişen identifikasyonla gençte sigara kullanma davranışı görülebilir (9). Kişilik gelişiminin erken yaşta başlaması ve bu dönemde kazanılan bir takım davranış kalıpları, bireyin ilerdeki alışkanlıklarını doğrudan etkiler. Bu durum, sigara kullanma davranışında ailenin önemini daha da artırmaktadır (11).

Çalışmamızın amacı, gençlerin sigara kullanma davranışında anne Baba Tutumu ile ailenin sosyo-kültürel düzeylerinin etkisini araştırmak ve sigarayla mücadele yöntemlerinin geliştirilmesine katkıda bulunmak olmuştur.

YÖNTEM VE ARAÇLAR

Çalışmaya Konya Merkezinde bulunan ortaokul, lise, yüksekokul ve çıraklık eğitim merkezlerindeki 12-21 yaş arasındaki öğrenciler dahil edildi. Toplam 1559 deneğe, Sigara kullanım kalıbını değerlendiren soru formu, Anne Baba Tutum Ölçeği ile aile ve hastanın sosyodemografik özelliklerini sorgulayan form verildi. Elde edilen veriler, SPSS for Windows 5.0 programında χ^2 , t testi ve tek yönlü varyans analizi ile değerlendirildi.

BULGULAR

Çalışma grubu, 12-21 yaşları arasındaki 1559 öğrenciden oluşmuştur. Öğrencilerin 601'i (%38.5) kız, 958'i (%61.5) erkek olup yaş ortalamaları 15.4 idi. Toplam olarak 258 (%16.6) öğrencinin sigara alışkanlığı gösterdiği tespit edildi. Öte yandan 378 (%24.2) öğrenci, sigarayı deneyip bıraktığını bildirdi. Öğrencilerin Baba Tutum puan ortalamaları $169,25 \pm 16,02$, Anne Tutum puan ortalamaları $170,30 \pm 15,67$ olarak bulundu.

Tablo 1. Sigara kullanan ve kullanmayan öğrencilerin cinsiyetlerine göre dağılımı.

Cinsiyet	Kullanan		Kullanmayan	
	Sayı	%	Sayı	%
Kız	49*	8,3	552	91,7
Erkek	209*	21,8	749	78,2
Toplam	258	16,6	1301	83,4

* $p < 0.001$ χ^2 47.47

Erkeklerde kızlara göre daha yaygın şekilde sigara kullanımı bulundu ($P < 0.001$).

Sigara kullanma oranı, orta okullarda okuyan 339 (12-14 yaş) öğrenciden 21'sinin (%6.4), lise dönemindeki 1019 (15-17 yaş) öğrenciden 183'ünün (%17.9), yüksek okuldaki 201 (18 ve üzeri) öğrencinin 54'ünün (%26.9) sigara kullandığı bulundu.

Ailenin gelir düzeyi, anne ve babanın eğitim düzeyi, babanın işi, annenin işi ve çalışıp çalışmaması, ailenin parçalanmışlığı veya anne babadan birinin ölmüş olması ile sigara alışkanlığı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmadı ($p > 0,05$).

Sigara kullananlardan 189'inin (%16,2) anne baba ile birlikte; 43'ünün (%15,4) yurttan; 17'sinin (%24,6) arkadaşlarıyla evde; 9'ununsa (%36) akraba yanında kaldığı bulundu.

Tablo 2. Sigara kullanan ve kullanmayan öğrencilerin anne baba Tutumları.

	Kullanmayan				Kullanan				Toplam	
	Kız		Erkek		Kız		Erkek		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%		
Otoriter Anne (OA)	430	94,5	539	74,8	40	8,5	181*	25,2	1190*	76.3
Demokrat Anne (DA)	122*	93,1	211	88,7	9*	6,9	27*	11,3	369*	23.7
Otoriter Baba (OB)	414	91,6	489	73,8	38	8,4	173	26,2	1114	71.5
Demokrat Baba (DB)	138*	92,6	261	88,2	11*	7,4	35	11,8	445	28.5

*p<0.001 χ^2 15.47

Çalışmaya alınan deneklerin annelerinden 369'unun demokrat tutumlu, babalarından ise 445'inin demokrat tutumlu olduğu bulundu. Sigara kullanan bireylerin anne tutum puanı ortalamaları 164,69+15,66; sigara kullanmayan bireylerin ise anne tutum puanı ortalamaları 171,40+15,44 bulundu. Sigara kullanan ile sigara kullanmayan deneklerin anne tutum puanları arasında anlamlı fark bulundu (p<0,001). Anne tutum puan ortalamaları otoriter olmaya doğru kaydıkça her iki cinsiyet için sigara kullanma oranının arttığı bulundu (r=0,16).

Sigara kullananların baba tutum puanı ortalamaları 163,66+16,33, sigara kullanmayanların Baba Tutum puanı ortalamaları 170,37+15,731 idi, fark istatistiksel olarak anlamlı idi. (p<0,001). Sigara kullananların babaları kullanmayanlara oranla daha otoriterdi(p<0.01). Sigara kullanma ile baba tutum puanları arasında ilişki vardı (r=0,65). Baba Tutum puan ortalamaları otoriter olmaya doğru kaydıkça her iki cinsiyet için sigara kullanma oranının arttığı bulundu.

Tablo 3. Öğrencilerin sigarayı denediği okul ve deneyip bırakanların ve alışanların dağılımı.

	Deneyip bırakanlar				Halen içenler			
	Erkek		Kız		Erkek		Kız	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Ortaokul	64*	69,6	20	87	17*	8.6	4	2.8
Lise	154*	54,2	83	74,1	149*	22.8	34	9.3
Yüksekokul	32*	47,8	44	74,6	43*	39.8	11	11.8

*p<0.001 χ^2 6.87

Not:çıraklık eğitim merkezindeki öğrenciler orta okul öğrencileriyle beraber değerlendirildi.

Sigarayı deneyen 637 kişiden 258'i sigaraya devam etmiştir. Sigarayla tanışma yaşı artması ile artıyordu(p<0,001). Bu ilişki erkeklerde istatistiksel olarak anlamlı,(p<0,0001) kızlarda ise anlamlı değildi(p>0,05).

Tablo 4. Annenin birden fazla evlilik yapması ile çocukların sigara kullanımı arası ilişki.

	Sigara içen				Sigara içmeyen			
	Kız		Erkek		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İlk evlilik	45*	2.8	206	13.2	542	34.7	740	49.3
İkinci evlilik	4*	15.3	3	11.7	10	38.4	9	34.6

*p<0.001 χ^2 24.28

Kızlar için annenin birden fazla evlilik yapması ile sigara içmesi arası anlamlı ilişki olduğu bulundu (p<0,001).

Erkekler için ise, babanın ya da annenin birden fazla evlilik yapması ile sigara kullanması arası ilişkisi bulunmadı (p>0,05).

Erkek ve kızların sigara içmesi ile alkol denemeleri arasında da güçlü bir ilişki bulundu (p<0.001).

Tablo 5. Sigara kullanan ve kullanmayan öğrencilerin karşı cinsten arkadaşlarının içmesi ile ilişkisi.

	Sigara kullanan				Sigara kullanmayan			
	Erkek		Kız		Erkek		Kız	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Sigara kullanan arkadaşı yok	20*	9	6	2,5	201	91	238	97,5
Karşı cinsten arkadaşı sigara kullanıyor	63*	14,7	23	21,3	71	53	85	78,7
Karşı cinsten arkadaşı sigara kullanmıyor	126	20,9	20	8	477	79,1	229	92

*p<0.0001 χ^2 103.85

Erkek ve kızların karşı cinsten sigara içen arkadaşı olanlar olmayanlara göre istatistiksel olarak anlamlı derecede çok sigara içtiği bulundu (p<0,0001).

Tablo 6. Ailenin göç etmesi ile çocukların sigara kullanımı arasındaki ilişki.

	Sigara içen				Sigara içmeyen			
	Kız		Erkek		Kız		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Göç etmiş	16	10,6	73*	26,4	135	89,4	203	73,6
Göç etmemiş	33	7,4	136*	19,6	413	92,6	537	80,4
Toplam	49	8,2	209	21,6	548	91,8	740	78,4

* $p < 0.05$ χ^2 12.54

Ailenin son 10 yılda göç etmiş olmasının (köyden şehre-yurtiçi-dışı) erkeklerin üzerinde sigara içmesinde etkili olurken ($p < 0,05$); kızların sigara kullanmasında etkili olmadığı bulundu. ($p > 0,05$).

Erkeklerin % 41,6'sı sigarayı bırakmayı düşündüğünü bildirdi; % 36,8'i deneyip başaramadığını, %22'si de sigarayı bırakmayı düşünmediğini bildirdiler. Kızların % 46,9 bırakmayı isterken, %30,6 bırakmayı deneyip başaramadığını, %22,4 sigarayı bırakmayı düşünmekte olduğunu bildirdi.

Genel olarak sigara kullananların %42'si bırakmayı düşünüyor, %35,7'si bırakmayı denemiş ancak başaramamış, %22,1'i bırakmayı düşünmüyordu. Ebeveynlerden ikisinin de sigara içme oranı yüksekti ve anlamlı derecede beraber kullanılıyordu ($p < 0,05$).

Çalışmaya alınan öğrencilerden 637'si (%40,8) sigarayı denemiştir. Erkeklerden 443'ü (%69,5), kızlardan 194'ü (30,5) sigarayı denediği. erkeklerden devam edenlerin sayısı 209(%79,1), kızlardan ise 49(20,9) olarak bulundu.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Gençlik çağının bitimini, Erikson (1968), "Gencin nihai bir işe katılımı" olarak tanımlar (13). Birleşmiş milletler örgütüne ise genç 15 - 25 yaşları arasında ve bir işi, kendine ait bir konutu bulunmayan kişidir (14). Buradan hareketle denek grubunun üst yaş sınırı sabit tutulmayıp, ulaşılabilen üniversite öğrencileri çalışmaya alındı. Gençlerle ilgili yapılan diğer çalışmalarda da üniversite öğrencileri gençlik dönemi içinde kabul edilmektedir (15,16).

Öğrencilerin Anne Tutum puan ortalamaları 170.30 ± 15.67 , Baba Tutum puan ortalamaları 169.25 ± 16.02 idi. Altuğ'un (1995) Konya'da yaptığı çalışmada anne tutum puan ortalamaları 181.38 ± 23.25 , Baba Tutum puan ortalamaları 179.47 ± 24.70 olarak bulunmuştur(4). Çalışmamızda ABTÖ puan ortalamalarının yaklaşık 10 puan daha düşük olmasında, örneklem

grubumuzun Altuğ'un çalışmasındaki örneklem grubundan sosyo-ekonomik düzeylerinin daha düşük olması etkili olabilir. Anne baba-çocuk ilişkisi, alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde katı ve hiyerarşik olup, orta sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde ise esnek ve özgürlüktür (17).

Çalışmamızda sigara kullananların Anne Tutum puan ortalamaları 164.69 ± 15.66 , sigara kullanmayanların Anne Tutum puan ortalamaları 171.40 ± 15.44 idi. Sigara kullananların Baba Tutum puan ortalamaları 163.66 ± 16.33 , sigara kullanmayanların Baba Tutum puanlarının ortalamaları 170.37 ± 15.73 idi. Otoriter ve ilgisiz anne baba tutumlarının çocuklarda düşük benlik saygısına(8), çeşitli davranış bozukluklarına neden olduğu ileri sürülmektedir(18). Düşük benlik saygısına sahip bireylerin kötü alışkanlıklara daha yatkın olduğu ve yüksek benlik saygısının kötü alışkanlıklara karşı koruyucu etkisi olduğu bildirilmektedir(18,19).

Çalışmamızda, Anne ve Baba Tutum puanı otoriter olmaya kaydıkça, sigara içme oranı artarken , demokrat olmaya kaydıkça azalmaktadır. Anne babanın aşırı otoriter tutumu çocukta çeşitli davranış bozukluklarına yol açmakta (18), anne-baba ve çocuğun ilişkisinde bozukluklara yol açmaktadır(17). Bu tutum ve davranışlara çocuğun cevabı, en erken davranım bozukluğu belirtisi olarak değerlendirilen sigara kullanımı şeklinde olabilir (20,21).

Çalışmaya aldığımız orta ve yüksek öğrenimli 601 kız öğrenciden 49'si(%8,3); 958 erkek öğrenciden 209'i (%21,8) ve toplam 1559 öğrenciden 258'i(%16,6) sigara kullanmaktadır.

Aynı yaş grubunda Sivas'ta (22) liseli erkeklerde %26.5 kızlarda %10.5, tüm öğrencilerde % 18.3; Gemlik'te (20) liseli erkeklerde % 20.6 kızlarda %11.3 ortalama %16.7; Antalya'da (21) Yüksekokullu erkeklerde %41.8 kızlarda %23.1 ortalama %36; Erzurum'da (15) Yüksekokullu erkeklerde %51.4 kızlarda %37.2 ortalama %46.9, liseli kızlarda % 20, erkeklerde % 46.7 ortalama % 28.3 ; Elazığ'da (23) Yüksekokullu erkeklerde % 44, kızlarda 16; Ankara'da (24) liseli erkekler de% 19,9 kızlarda %11,4; Ankara'da sanayi çıraklarında (25) % 28 bulunmuştur. PİAR (26) Türkiye genelinde aynı yaş grubunda sigara kullanma oranını (15 - 18 yaş) % 30 olarak bulmuştur.

Dünyada ise aynı yaş gruplarında Paris'te orta öğrenimde erkeklerde %21,8 kızlarda %31.2(27), Finlandiya da % 67,4'ü ya içiyor ya denemiş(28), Avusturalya'da liseli gençlerin % 79,5'i ya içiyor ya denemiş(29), Londra'da erkeklerin % 30,u kızların 41'inin sigara kullandığı(30), New Orleans'ta ise ortalama % 38 (31), A.B.D.'de çalışan gençlerde % 28 (32) okul öğrencilerinde % 24(33), Kaliforniya'da erkeklerde % 21,1 kızlara %30.4, Mineapolis'te

erkeklerde %26, kızlarda % 21, Moskova'da kızlarda % 8, erkeklerde % 39(34), Sidney'de (35) gençlerde % 28(34), Macaristan'da ortaöğrenimde % 33 Yükseköğrenimde % 50(36) , Beijing'de ortaöğrenimde erkeklerde % 28 kızlarda %3(37), Virjinya'da öğrencilerin % 65(38) , İspanya'da % 34,2'sinin sigara kullandığı bulunmuştur (39).

Çalışmamızdaki veriler liselilerde Erzurum'da yapılan çalışma sonuçlarından düşük; Ankara, Sivas, Gemlik'teki çalışmalarda sonuçlara yakındır. Yüksekokul düzeyinde de çalışmamızın sonuçları Antalya ve Elazığ örneğine yakın, Erzurum örneğinden düşüktür.

Çalışmamızda, erkeklerin sigara kullanımı, Paris'te, Kaliforniya ve Mineapolis'te , Beijing'te ve İspanya'daki çalışmaların sonuçları ile benzerdir(27,34,37,39). fakat kızların sigara kullanımı oranı Beijing (37) 'te bulunan % 3'ten çok, Moskova'da (34) bulunan % 8 ile aynı; diğer batılı ülkelerde yapılan bütün çalışmalardan daha azdır(5,7,27,34,40).

Yapılan çalışmalarda, kadınların kendine güven ve topluma katılma ile sigara kullanması arası ilişki bulunmuştur(41). Doğu toplumu değerlerini paylaşan ülkelerde kadının sosyal ve ekonomik hayata katılımının düşük düzeyde olması, sigara kullanma düzeylerinin daha düşük bulunmasını açıklayabilir. Bir toplumda kadınlar ne kadar sosyal ve ekonomik hayatta etkin ve ne kadar çok söz sahibi olursa sigara kullanma oranlarının da o kadar arttığı bildirilmektedir(42,43).

Çalışmaya alınan 443'ü (%69,5) erkek 194'ü (% 30,5) kız olmak üzere toplam 637 (%40,8) öğrenci sigarayı denemişti. Bu sonuçlar Finlandiya'daki (28)% 67,4, Avusturalya'daki (29) % 78,5 olarak bulunan oranlardan çok azdır. Bulduğumuz sonuçların düşük olması, öğrencilerden sigarayı deneyenlerin kendilerini içmiyor kabul ederek sağlıklı cevap vermemeleri ve ülkemizde sigara karşıtı kampanyaların son zamanlarda etkinliğine bağlı olabilir.

Çalışmada erkeklerin sigara içme ve deneme oranları, kızlara göre anlamlı derecede yüksek bulundu. Bu sonuç, Doğan'ın, Banoğlu'nun, Bilgin'in, Okan'ın, Özdemir'in, Sezer'in, Hearn'ın ve Zhu'nun çalışma sonuçları ile uyumludur (20,21,23,24,34,37,44), Neukirch ve ark, Mc Neill ve ark, Hearn ve ark, Levy ve ark bulduğu sonuçlardan düşüktür (27,30,34,35). Bu çalışmaların yapıldığı toplumlar arasındaki kültürel farklılıktan kaynaklanabilir.

Sigarayla tanışma, çalışmamızda erkeklerde yaşın artması ile artmaktadır. Bu sonuç, literatür ile paralellik göstermektedir (22,23,24). Kızlarda ise yaşın artması ile sigara ile tanışma anlamlı ilişkisi bulunmadı. Bu Okan'ın (20) 14 - 15 yaş grubunda (%52,6), 16 - 17 yaş grubunda (% 40,4) 18 ve üzeri yaşlarda (%28,2) olarak bulduğu sonuçlarla uyumludur. Bu, yaş olarak büyüyen

kızların sosyal ortam ve normlardan daha çok etkilenmesine ve toplumumuzda kadınların sigara kullanmasının özellikle hoş karşılanmamasına bağlı olabilir.

Ailenin gelir düzeyi ile çocukların sigara kullanmaları arasında anlamlı fark bulunmadı ($p>0,05$). Doğan (22) ve Sezer(24), geliri yüksek olan ailelerin çocuklarında sigara kullanma oranını daha yüksek bulunmuşlardır. Güngör (17) düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip ailelerin çocuklarına karşı otoriter, orta ve yüksek gelir düzeyine sahip ailelerin çocuklarına daha hoşgörülü ve demokrat tutumlu olduğunu öne sürmektedir. Düşük gelir düzeyinin düşük benlik saygısına yol açtığı(15), düşük benlik saygısının sigardan başlayarak kötü alışkanlıklara meyil oluşturduğu (10) bilinmektedir.

Kızlar için annenin birden fazla evlilik yapması ile sigara kullanması arasında anlamlı ilişki bulundu. Boşanma veya tekrar evlenme sonrasında çocuk anne yada babadan hangisine bağlılık göstereceğini bilemez bunun sonucu çocukta güven duygusu tam olarak gelişemez ve varolan güven duygusunu da kaybedebilir(3).Özellikle benlik saygısının azalması ile kızların sigara kullanması ile ilişkili bulunmuştur(19). Ailede dayanışmanın eksik olması ve otorite boşluğunun bulunması kötü alışkanlıkların başlamasında etken olabilir(45,46,47). Çalışmamızda bunu doğrular niteliktedir.

Sonuç olarak, anne baba tutumu ve ailenin diğer bireylerinin sigaraya karşı olan tutumu, kötü alışkanlıklara başlamada, sürdürmede ve sonlandırmada özellikle ergenlik döneminde belirleyici rol oynamaktadır. Önleme programlarında bireyi ailesi ile beraber değerlendirip ailenin tamamı hedef alınmalıdır. Anne babalar, otoriter-ilgisiz, sevgilerini şarta bağlayıcı, çocuklarına boyun eğici tutumları ile sigara kullanımına yatkınlaştırıcı oldukları davranışlarında tutarlı, sevecen, kabul edici,çocukların düşüncelerine değer veren, tutumları ile sigara kullanımının başlanmasında ve bırakılmasında önemli bir yere sahiptir.

KAYNAKLAR

- 1-**Yavuzer H.** Çocuk ve Suç. Remzi Kitabevi A.Ş. 3.Bas, İstanbul 1996.
- 2- **Hess RD, Holloways SD** : Family and school as educational institutions. In : Parke RD (eds). Review of child development research. Chicago: University of Chiago Press, 1984;7:179-222.
- 3- **Engin GENÇTAN:** Çaðdaş Yapam ve Normal Dýþý Davranýþlar. 7. Basým Remzi Kitabevi, Ýstanbul 1993.
- 4- **Kuzgun Y:** Anne-baba tutumlarýnýn bireyin kendini gerçeğe getirme düzeyine etkisi. (Yayýnlanmamýþ doktora tezi) Ankara, 1972.
- 5- **Yavuzer H.** Çocuk Psikolojisi Remzi Kitabevi Yay. Ýstanbul, 1994.
- 6- **Öztürk Ý :** Anne-baba tutumlarýnýn üniversite öðrencilerinin baðýmsýzlyk duygularý anlama yakýnlýk ve baþatlyk, kendini suçlama ve saldýrganlyk düzeylerine etkisi H.Ü.S.B.E. Y.Lisans tezi, 1990:Ankara.
- 7- **Akbaba S.** Anne-baba tutumlarýnýn bazı kiþilik özellikleri üzerine etkisi. Gazi Ü. S. B. E. (Yayýmlanmamýþ Yüksek lisans tezi) 1988: Ankara.
- 8- **Ýkizoðlu M :** Demokratik ve otoriter anne-baba tutumlarýnýn benlik saygýsý üzerine etkileri (Yayýmlanmamýþ Yüksek lisans tezi)1983: Ankara.
- 9- **PEKĐEN Y.** Sigara Ýçiminin Nedenleri, Epidemiyolojisi, Pasif Ýçicilik. LogosYay. Tic. A.Đ. 1995:1-28.
- 10- **Carroll KM, Rounsaville BJ:** Psycho-social treatments. In Review of Psychiatry, Vol. 14, Ch.5, eds. Oldham JM, Riba MB, American Psychiatric Press, Washington DC, 1995; s.127-149.
- 11- **M. Uður :** Medical Psikoloji 1. Baský, Ýstanbul, 1994: 569-580.
- 12- **G. N. Odabaþý:** Sigara alýþkanlýðýnýn Türk toplumunda daðýlym ve özellikleri Ýstanbul Üniversitesi Saðlyk Bilimleri Enstitüsü. (Yayýnlanmamýþ Doktora tezi) Ýstanbul, 1992.
- 13- **Erikson EH :**Identity youth and crisis. New York, WW Norton, 1968.
- 14- **Sofuoðlu S :** Gençlerin saðlyk sorunlarý. 3. Halk Saðlyðý günleri, Kayseri 1993.
- 15- **Altuð F.B.** Gençlerde anne-baba tutumunun irdeleyici düþünme ve özgür deðer duygusunu geliþmesine etkileri.(Yayýmlanmamýþ Uzmanlyk Tezi)1995: Konya 1995.
- 16- **Dereboy F, Dereboy Ç, Copkun A, Copkun B :** Özdeðer duygusu öz imgesi ve kimlik duygusu. I.Çocuk ve Gençlik Ruh Saðlyðý Dergisi: 1994; 1(1):3-12.

- 17- **Güngör A.** Lise öđrencilerinin öz saygý düzeylerini etkileyen etmenler (Yayımlanmamış doktora tezi) Ankara :1989.
- 18- **Poitier VL , Nili Wambieni M; Rowe CL :** A rite of passage approach designed to preserve the families of substance - abusing African American women. Child Welfare, 1997 76:1,173-95.
- 19- **Abernathy TJ. Massad L. Romana - Dwyer L.** The relationship between smoking and self esteem. Adolescence . 1995. 30(120):899-97.
- 20- **Okan N, Pývka S. Resmi P. ve ark.** Lise öđrencilerinde içki ve sigara kullanımı. Uludağ Üniv.Tıp Fak. Dergisi 3:285-289, 1993.
- 21- **Özdemir T, Saka O, Artinli M :** Akdeniz üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinin sigara içme alışkanlıkları ve sigaranın sağlığa etkileri konusundaki düşünceleri. Akdeniz Ü. Tıp Fak. Dergisi, cilt IX, Say, 1-2, yıl 1992.
- 22- **Doğan O.** Liseli öğrencilerin sigara içme alışkanlığı ile bazı değişkenler arasında ilişkiler 23. Ulusal Psikiyatri Kongresi 1987
- 23- **Bilgin N:** Üniversite öğrencilerine sigara içme prevalansı araştırması. Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 1989.
- 24- **Sezer E:** Ankara'nın ortaokul, lise ve dengi okullarında sigara içme durumu ve sigaraya bağlama nedenleri. Doğa Bilim Dergisi Seri C, 8:3,375-384, 1984 Ankara.
- 25- **Özbay H. Göka E. Aktap A.M. ve ark. :** Ergenlerde sigara alkol ve madde kullanımının benlik imajı, depresyon ve anksiyete ölçümleri ilişkileri. Düşünen Adam, 4(3) 53-58, 1991.
- 26- **Sigara Alışkanlıkları ve Sigara İle Mücadele Kampanyası,** Kamuoyu Araştırması. PÝAR Araştırma Ltd.Đti. Ocak 1988.,
- 27- **Neukirch F. Cooremans J.** Effect of parents on the tobacco use of their children. Soc Sci Med 17(11):763-9,1983.
- 28- **Isohanni M. Moilanen I. Rantakallio P.** Determinants of teenage smoking, with special reference to nonstandard family background. British Journal of Addiction 86(4):391-8 1991
- 29- **Oei Tp. Burton A.** Attitudes toward smoking in 7 to 9 year old Children Int. J Addict 25(1):43-52, 1990
- 30- **Mc Neill AD. Jarvis MJ Stopleton JA et al.** Prospective study of factors predicting uptake of smoking in Adolescent J Epidemiol Community health 43(1):72-8 1989

- 31- Cohen DA Richerdson J, La Bree L.** Parenting Behaviors and the of smoking and alcohol use: a longitudinal study *Pediatrics*. 94(3):368-75 1994
- 32- Glass R.M.** Blue mood, blackened lungs, *J.A.M.A.* 264:1583-1584.
- 33- Naum GP, Yarian DO, McKenna JP.** Cigarette avorlobility to miners. *J Am. Osteopath Asia* 95(11):663-5, 1995
- 34- Hearn MD, Prokhorov AV, Murraay DM et al :** Comparison of smoking prevalence in school students sampled from the united stated of America and Union of soviet Socialist Republics *Int. J. Epidemiol* 20(2):413-415, 1991.
- 35- Levy SJ, Pierce JP :** Drug use among Sydney teenagers in 1985 on 1986 Community Health Stud. 13(2):161-169, 1989.
- 36- Anonymous :** Prevalence of cigarette smoking among secondary school students Budapest Hungary. *MMWR Marb. Mertal Wkiy Rep*, 24:46(3):56-9, 1997
- 37- Zhu BP, Liu M, Shelten D et al:** Cigarette smoking and it's risk factor among elementary school students in Beijing. *Am. J. Public Health* 86:3, 368-75, 1996
- 38- Doppen A, Schwertz RH, O Donneal R:** A survey of Adolescent smoking patters. *J. Am. Boerd Fam Pract*, 1996 Mar.;9:1, 7-13.
- 39- Compins MM, Gasch BJ, Hereu BP et al:** The use and attitudes of adolescents toward addictive substances a problence study. *An Esp Pediatr* 45:5, 475-8 1996
- 40- Escobeda LG, Reddy M. Ducant RH.** Relationship between cigarette smoking on health risk on problem behaviors among NS adolescent. *Arch Pediatr Adolese Med*, 1997; 151:1, 66-71.
- 41- Cloyton S.** Gender differences in psycho-social determinants of Adolescent smoking. *J Sch Health*. 61(3):115-20, 1991 .
- 42- Schuckid MA. ed Prof. Dr. Sezen Kopyay, çev. Dr. Kutlu Kamberođlu.** Alkol ve madde bađymlylyđy taný ve tedavi. Saray Kitabevi Yayýnlarý 1993.
- 43- Odabađý GN:** Sigara alýpkanlıđýnyn Türk toplumunda dađylým ve özellikleri Ýstanbul Üniversitesi Sađlık Bilimleri Enstitüsü (Yayýnlanmaýb Doktora tezi) Ýstanbul 1992.
- 44- Banođlu R, Kývanç H.U.** Erzurum il merkezinde orta ve yüksek öđrenim gençlerinin sigara alýpkanlıklarý üzerine bir arađtırma. 23 Ulusal Psikiyatri Kongresi özet kitabý.1987

- 45- Tuncer C, Beyazyürek M, Ersül Ç ve ark:** Madde bağımlı hastalarda aile yapısı. XXV. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi (Bilimsel Çalışmalar) 15-21 Ekim 1989 Mersin.
- 46- Stanton M.D, Todd T.C :** Structural family therapy with drug addicts in family therapy with drug addicts(eds) E Kaufman, P Kaufman, Gardner Press New York 1979.
- 47- Beyazyürek M, Alphan L.R, Karamahmutođlu O:** Uyuşturucu madde bağımlılarında demografik özellikler. XXV Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi (Bilimsel Çalışmalar) 15-21 Ekim 1989 Mersin.